

Nettressurs for bærekraftig kunstproduksjon

FNs Bærekraftsmål og kunstens rolle

17 mål for en bærekraftig utvikling

De 17 bærekraftsmålene er en global dugnad for å oppnå bærekraftig utvikling. Det er definert som en utvikling som tilfredsstiller menneskenes behov i dag uten å ødelegge mulighetene fremtidens generasjoner har til å kunne tilfredsstille sine behov.

I 2015 vedtok alle verdens land de 17 målene i FNs generalforsamling. De gjelder for alle samfunnsaktører: Internasjonale organisasjoner, enkeltland, fylker og kommuner, næringslivet, academia, frivillige organisasjoner og hvert enkeltmenneske. Målene skal oppfylles innen 2030, med en del tilleggsmål som peker fram mot 2050.

De første fem årene fram til 2020 dreide seg om tilpasning, der verdens land tilpasset sin lovgiving og ga ulike kommisjoner, etater og direktorater mandat for hvordan dette skal

implementeres i hvert enkelt fagfelt og samfunnssektor. De siste ti årene fra 2020 til 2030 er handlingens tiår. Da skal løftene og intensjonene innfris med en omlegging av samfunnet som sikrer oppfyllelse av hvert av de 17 målene. I løpet av disse årene starter også forhandlingene rundt neste versjon av bærekraftsmålene, som da skal gå fra 2030 til 2045.

Det er mange måter å jobbe for å nå disse globale målene på. I tillegg til strategier, handlingsplaner, veikart og en lang rekke tiltak, er i stigende grad sirkulær økonomi og sirkulære prinsipper som demonterbarhet, design for ombruk og modularitet viktig. Disse måtene å jobbe på gjør at hver enkelt sektor og fag lettere kan starte i sitt hjørne og raskere oppnå resultater som kutter klimagassutslipp, bidrar til naturmangfold og bærekraftig samfunnsutvikling for øvrig.

For å lære mer om dette, gå til artikkelen ["Fra lineær til sirkulær"](#).

ART 2030 er et internasjonalt initiativ som jobber med kunst som nøkkelen til å nå FNs bærekraftsmål. Dette gjør de gjennom å jobbe for å åpne folks hjerter, sinn og fantasi for å inspirere til handling for en bærekraftig fremtid.

ART 2030 legger til rette for ulike kunstprosjekter knyttet til bærekraftsmålene. Dette inkluderer offentlige arrangementer, kunstopplevelser, kommunikasjon og utdanningsaktiviteter.

Sammen med MoMA har de blant annet laget en samtaleserie med anbefalinger og fortellinger om hva et sirkulært museum er i praksis. Det er også en rekke andre konkrete prosjekter, diskusjoner, ideer og initiativer å bli inspirert av der.

GRØNT VEIKART for kunst- og kultursektoren

Virke, Norske Konsertarrangører og Norske kulturhus har utarbeidet et Grønt veikart for kunst- og kultursektoren.(2021)

Veikartet tar for seg FNs bærekraftsmål med konkrete målsettinger for 2030 og 2050, og skal handle om de områdene hvor kunst- og kultursektoren kan gjøre størst forskjell.

De bærekraftsmålene veikartet definerer som spesielt viktig for kunst- og kultur er:

11: Bærekraftige byer og samfunn

12: Ansvarlig forbruk og produksjon

13: Stoppe klimaendringene

17: Samarbeid for å nå målene

Utvikling og implementering av det grønne veikartet gjøres av hele feltet gjennom å:

Dele informasjon og erfaringer

Holde workshops og møter

Gjennomføre piloter som tester sjekklister og/eller metoder

Engasjere feltet i arbeidet med å iverksette, dele og informere om sine grønne tiltak

Myndighetene oppfordres til å legge forholdene til rette med langsiktige virkemidler og rammer, som sikrer at grønne løsninger er tilgjengelige, konkurransedyktige og gjennomførbare. Enkeltaktører oppfordres til å gjøre sitt beste for å oppfylle sine forpliktelser og utnytte mulighetene som ligger i omstillingen.

Les mer om veikartet under [verktøy og ressurser for en bærekraftig kunstproduksjon](#).

Kulturtanken

Kulturtanken er et statlig organ som skal bidra til å nå de felles globale bærekraftsmålsettingene innen 2030. De har bestemt seg for å sette i verk tre konkrete tiltak:

- › Tiltak 1: Kulturtanken skal kommunisere og synliggjøre hvordan kunst og kultur for barn og unge og DKS bidrar til oppnåelse av bærekraftsmålene.
- › Tiltak 2: Kulturtanken skal videreutvikle og styrke rollen som nasjonal aktør for arbeid med kulturelt mangfold og inkludering av barn og unge i kunst og kultur.
- › Tiltak 3: Kulturtanken skal bidra til realiseringen av opplæringens verdigrunnlag i Kunnskapsløftet, samt styrke barn og unges deltakelse og medbestemmelse gjennom Ungdomsråd og elevmedvirkning.

Kunst og kultur bidrar til en bærekraftig samfunnsutvikling, fordi et aktivt kulturliv er en forutsetning for en velfungerende og sammenhengende velferdsstat. Deltakelse i kunst og kultur bidrar til å stimulere barn og unge til kritisk tenkning, empati, respekt, tillit og evne til å utvikle en egen stemme. I tillegg styrkes barn og unges mulighet til å delta i demokratiske prosesser og utforskning av perspektivmangfold.

Kulturtanken har en særlig oppgave med å løfte frem hvordan kunst og kultur bidrar til å nå bærekraftsmålene. Kulturtanken har både virkemidler og kunnskap som bidrar til realiseringen av flere av bærekraftsmålene og kan dermed bidra til at kultursektoren i større grad sees på som en relevant samarbeidspartner i tverrsektorielle satsinger og utvikling av tiltak for å nå flere av målene.

Fra lineær til sirkulær

Menneskeheten står overfor en rekke store utfordringer i tiden fremover: etterdønningene av pandemien, dyrtid som følge av krig og energimangel, klimaendringer og tap av naturmangfold.

FN erklært at kunst og kultur er et globalt fellesgode. Kunst er et fellesgode som har kraft til å påvirke positivt til holdnings- og handlingsendring, stille kritiske spørsmål og være et speil for hvordan vi håndtere disse krisene. Både innhold og budskap i kunstverket, selve kunstproduksjonen i seg selv og kunstformidling til et publikum er også del av miljøpåvirkningen menneskene har på planeten.

Vi skal bevege oss fra en lineær til en sirkulær ressursmodell i alle deler av samfunnet, inkludert kunst og kultur. Vi må starte med oss selv og det vi kan påvirke gjennom vårt eget virke og hverdag.

Denne omveltningen understrekes av statsminister Jonas Gahr Støre som i november 2022 sa:

Vi skal gå fra fossil til fornybar i alle sektorer. Vi skal gå fra bruk og kast, fra en lineær til en sirkulær økonomi, og den skal også ta mer vare på naturareal, slik at vi beveger oss mot netto null via 55 prosent klimakutt innen 2030.

Slike nasjonale forpliktelser til det internasjonale samfunnet er gjort på vegne av oss alle. Det betyr at også kunstformidling og kunstproduksjon må gjøre radikale grep for å bidra med vår del av klimagasskutt og omlegging til nye og mer miljøvennlige måter å drive på.

Sirkulær økonomi og livsløpstankegang

I dag har vi en lineær økonomi hvor naturressursene blir utvunnet, bearbeidet, gjort om til produkter, brukt, og til slutt kastet på søppelfyllinga eller i beste fall brent og omdannet til energi.

Det vi skal bevege oss over til er en sirkulær økonomi og praksis der vi bruker og tar vare på ressursene i et livsløpsperspektiv på en sann måte at avfall ikke oppstår. Da handler det om å forvalte og utnytte ressursene på en slik måte at de gir samfunnet høyest mulig verdi og nytte lengst mulig.

Dette gjøres både gjennom bedre, mer modulær og mer varig design, ved å sikre økt levetid, sørge for godt vedlikehold og reparasjon, og ved å legge til rette for mer gjenbruk og økt gjenvinning av ressursene. Det kan også gjøres gjennom å lage nye forretningsmodeller, eller ved å ta andre materialvalg underveis.

Riktig materialvalg gir store kutt i klimagassutslipp

Kunnskap om materialer og beste praksis utvides raskt, og vi må som kunstnerfelleskap gjøre hverandre gode på å ta riktige og miljøvennlige valg. Kunnskap utvikles raskt, og teknologi utvikles løpende, så kunnskaps- og erfaringsdeling er helt essensielt for å kunne flytte oss som felt så vi bidrar med vår del av den store globale samfunnsdugnaden.

I byggenæringen holder de også på med en strukturell grønn omlegging. De benytter seg av mange av de samme materialene som kunstnere gjør, og vi vil i denne nettressursen dra veksler på arbeid og materialstudier gjort av byggrelaterte institusjoner. Nylig ble det gjort undersøkelser som viser at utslippsfri byggeplass bare utgjør 4 prosent av klimagassutslippene til et nybygg, mens materialvalg utgjør hele 70 prosent!

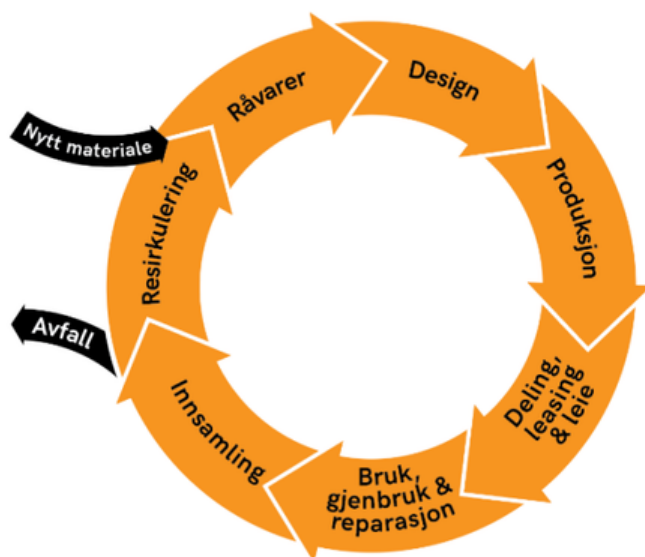
Vi må jobbe sammen om å opparbeide en muskel når det gjelder å skjønne hva som monner mest for de ulike kunstretningene.

Vi må bli gode til å ta valg som til enhver tid gir lavest mulig klimautslipp.

Lineærøkonomi

Sirkulærøkonomi

Kunsten som samfunnskraft

Oslofjord Triennale (URL) vil som en samfunnsaktør bidra aktivt til den grønne omstillingen fordi kunsten er uløselig knyttet til naturen, samfunnet og menneskene.

Kunsten har kraft til å gi samfunnet retning og innhold, og kan utfordre perspektiver og ytre kritikk der det trengs. Samtidig er den en skapende, kreativ samfunnskraft.

Dette vil Oslofjord Triennale konkretisere kunstfaglig i denne nettressursen. Gjennom å synliggjøre utfordringer og muligheter som ligger i det å legge om kunstnerisk praksis, ta materialvalg og gjennomføre prosesser som legger sirkulær praksis og bærekraft til grunn håper vi å kunne inspirere til endret praksis i vårt felt.

Aktører i kunst- og kultursektoren har mulighet til å gå foran og vise vei slik at endringene blir mulig raskere enn ellers. Det er et åpent handlingsrom nå. Et sted for muligheter og utforskning. Insentiver og avgifter som gjør reparasjon og bruk av resirkulerte råstoffer lønnsomt er i ferd med å komme på plass fra myndighetenes side. Mens vi venter på at systemene og reglene trår i kraft, er det mulig å både være synlig i den offentlige debatten og å påvirke hvordan framtidens regelverk skal se ut.

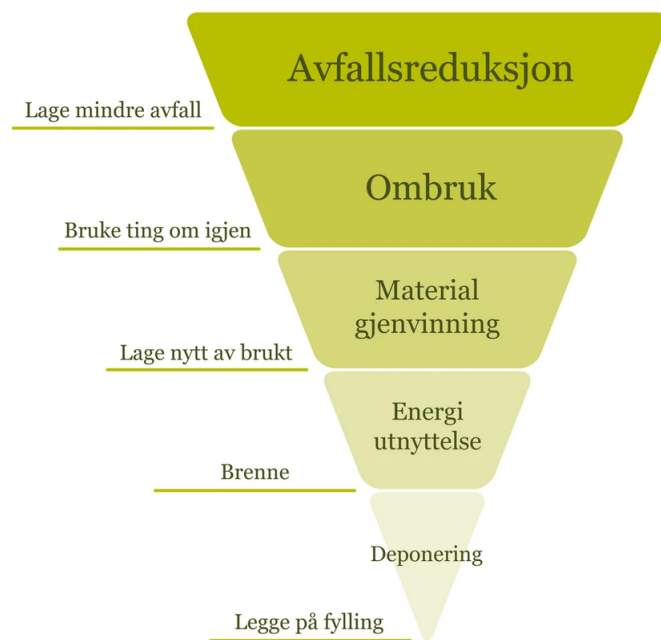
La materialet være det det er lengst mulig

Når kunstnere skal velge materialer å lage kunst av og med, bør vi som følge prioriteringene i avfallshierarkiet. Pyramiden skal leses fra øverst til nederst, og målet er at utstyret skal behandles så nær toppen av pyramiden som mulig. På denne måten bidrar vi til å forebygge avfall, redusere miljøbelastningen og øke ressurseffektiviteten.

Målet er å redusere mengden ressurser som forsvinner ut av kretsløpet og i størst mulig grad fjerne alt av avfall.

Vi har et ansvar for å gi produktet eller materialet vi har kjøpt lengst mulig liv. Dermed må vi også å ha en plan for hva som skal skje med materialer som blir til overs eller utstyr som av ulike grunner ikke kan bruke lenger. Mulighet for videresalg, gi bort, ombruk, bruke til reservedeler, materialgjenvinning og andre ting bør alltid sjekkes ut før innkjøp skjer.

Det er også viktig å huske på at blandingsmaterialer gjør det vanskeligere å gjenvinne eller ombruke i etterkant. Bruk av giftig blekk på miljøvennlig papir gjør for eksempel at papiret ikke kan materialgjenvinnes, men må brennes.

Det vi lever i nå er en altomfattende samfunnsforandring der lovmessige endringer og store kriser skjer parallelt. Vi er med på å skape endringene, vi er med på å lage de nye praksisene, vi er de som må tilegne oss den kunnskapen som kommer til å trenge i årene framover. Det å dele erfaringer med hverandre på tvers av fagfelt og sektorer er helt sentralt, og det å øke vår egen fleksibilitet, tilpasningsdyktighet og å bli bedre på å teste ut og gjennomføre endringer i praksis er nøkkelen til at vi lykkes. Denne nettressursen og vår åpenhet rundt vår egen endringsprosess er vårt bidrag inn. Vi tror på at vi må finne ut av dette sammen gjennom å teste, prøve oss fram og fortelle hverandre hva vi gjør så vi kan dele og lære av erfaringer vi gjør oss.

Verktøy og ressurser - for en grønn kunstpraksis

Kunstproduksjon i seg selv har ikke vært gjenstand for samme fokus på bærekraft, materialutslipp og avfallsbehandling som andre deler av kulturbransjen har. Særlig har festivaler og kulturhus gjort en god del arbeid, og nylig har også film- og tv-bransjen startet sin omlegging.

Målet for denne nettressursen er å flytte kunstfeltet raskest og best mulig inn i en grønn omstilling som krever samarbeid, dialog, eksperimentering og en åpenhet rundt valg vi tar slik at vi lærer av hverandre og sammen flytter oss raskere framover.

Gjennom listen nedenfor har vi forsøkt å kompensere for manglende ressursider og verktøy for kunstnere gjennom å samle et variert utvalg av verktøy og ressurser for ulike kunstproduksjon. Særlig gjelder dette for materialer og valgmuligheter i en kunstnerisk

produksjon der vi har valgt å se til andre sektorer, og særlig til byggebransjen. De to hovedressursene på materialer er Grønn byggallianses "[Grønn materialguide](#)" og den danske "[Byggeriets materialpyramide](#)" fra CINARK, Senter for industrialisert arkitektur.

Listen er ikke uttømmende og vil bli oppdatert kontinuerlig. De ulike ressurssidene er satt opp i tilfeldig rekkefølge. Let gjennom og se om du finner noe som passer for deg og din kunstpraksis.

GRØNT VEIKART for kunst- og kultursektoren

Grønt veikart for kunst og kultursektoren

Veikartet er utarbeidet som et overordnet strategidokument. Det er tenkt som en rettesnor; en veiviser til hvordan hver enkelt kan gjøre sektoren grønnere og mer bærekraftig.

Veikartet er ikke en detaljert håndbok, men setter dagsorden med overordnede, anbefalte grep for at hele sektoren skal lykkes med grønn omstilling.

Veikartet inneholder ti strakstiltak for organisasjoner og virksomheter, fem strakstiltak for kunstnere og kulturarbeidere og fem strakstiltak for myndighetene.

Gratis klimakalkulator

Denne CO2-beregneren lar kulturaktører, kunstprosjekter, festivaler, konsertturnéer og andre måle sitt klimagassavtrykk og få oversikt over hvor bæredyktig praksis de har og hva som gir størst miljøpåvirkning.

Kalkulatoren er tilpasset danske forhold, men de ønsker seg norske brukere. Du kan sammenligne data fra år til år eller fra prosjekt til prosjekt, og også sammenligne ditt forbruk med engelske og danske kulturaktører.

Den er utviklet av [Statens kunstfond i Danmark](#) i samarbeid med [Julie's Bicycle](#) i England.

Holdbar kunst - en kreativ utfordring!

Rapporten "Hållbar konst - en kreativ utmaning!", utarbeidet av Stockholm kommune, ser særlig på miljøaspektet av materialhåndtering, med 5 overordnede tips på veien til holdbar kunst:

1. Still spørsmål om hvordan materialet ditt påvirker miljøet
2. Unngå giftige fargepigmenter, spesielt kadmium
3. Unngå løsemiddelbaserte malinger
4. Redusere, gjenbruke og resirkulere
5. Del erfaringer om bærekraftig løsninger med kollegene dine

Kunstnere jobber med flere forskjellige metoder og materialer. Mange områder er derfor ikke nevnt i rapporten, som for eksempel tekstiltrykk, grafiske og fotografiske prosesser. Det arbeidet gjenstår, der rapportforfatterne inviterer til å sende inn tips for et forbedret informasjonsmateriale.

Julie's Bicycle

CREATIVE • CLIMATE • ACTION

Julie's Bicycle Resource Hub

Julie's Bicycle er en britisk organisasjon som jobber globalt for å sikre bærekraftig endring og grønn praksis i kultursektoren. Gjennom sertifiseringer, klimakalkulatorer, ressursider, praktiske eksempler, webinarer og konferanser er de en aktiv kilde til inspirasjon for kunst- og kulturfeltet verden over.

Dykk ned i ulike bærekraftspraksiser fra kulturinstitusjoner verden over gjennom en lang rekke praktiske eksempler, seminarer, podcaster, veiledninger og ressursider.

Grønn materialguide

Byggenæringen har gjort en lang rekke tiltak for grønn transisjon de siste årene, der materialvalg står sentralt.

Grønn Byggalliansens materialguide er lett å bruke og navigere i også for kunstnere på jakt etter hvilke materialer som gir mest og minst CO2-utslipp eller er best på lang sikt i et livsløpsperspektiv.

Materialpyramiden

En annen bruksvennlig materialguide kommer fra Danmark. Der har de nylig lansert en interaktiv versjon av materialpyramiden der du også kan sette sammen din egen pyramide for å se på påvirkningen ditt kunstprosjekt har.

Torso kunstartikler

Som kunster bør en stille spørsmål ved innkjøpers miljøvennlig leveranse av produkter og tjenester.

Torso kunstartikler er ett av flere steder som er miljøsertifisert og har i tillegg gode tips til kunstnere om hvordan sikre en miljøvennlig arbeidsplass, atelier eller kursrom, lagring og avfallshåndtering av kunstmaterialer.

Ellen MacArthur Foundation - the role of art in driving system change

En av de største tenketankene innen sirkulærøkonomi er Ellen MacArthur Foundation. Denne artikkelen gir et springbrett inn til hvordan de tenker om kunstens rolle, og gir også et vindu inn mot den store mengden artikler, læringsmateriell og eksempler fra mange ulike fagfelt og sektorer.

DEAL - Doughnut Economy Action Lab

Denne ressursiden fra organisasjonen til Kate Raworth, kvinnen bak smultringøkonomien, er en medlemsbasert eksempelbase med alt fra hele byprosjekter til grasrotinitiativer, fra store visjonære prosjekter til små lokalsamfunn som starter noe i sitt nabolag.

Smultringøkonomien bruker bærekraftsmålene til å konkret se på hva som skal til for at menneskene har det bra samtidig som at vår aktivitet ikke går ut over planetens tåleevne.

CREO - handlingsplan for miljø og bærekraft

Kunst og kultur er en viktig del av det grønne skiftet og samtidig svaret på hva vi skal leve for i fremtiden. For å nå klimamålene trengs det holdningsendring. Kunsten som endringsaktør skal aldri undervurderes. Som Norges største kunst og kulturorganisasjon ønsker Creo å være i førersetet både i kulturlivet og i fagbevegelsen, som blant annet betyr at Creo skal:

- Ha et høyt ambisjonsnivå for miljø og bærekraft i hele organisasjonen.
- Fremme kunst og kultur som en bærekraftig fremtidsnæring.
- Legge til rette for at miljøvennlig og bærekraftig drift blir kunstnerens og kulturarbeiderens førstevalg.

Kulturrom

Kulturrom er tilskuddsordningen for teknisk utstyr og lokaler. De har utarbeidet en sjekklister for grønnere innkjøp av teknisk utstyr.

Grønne innkjøp er definert som prosessen med å kjøpe varer og tjenester med lav miljømessig påvirkning i levetiden, sammenlignet med varer og tjenester som ellers ville blitt kjøpt.

Oslo Prop House

Oslo Prop House holder til på Startblokka i Oslo og tilbyr utleie av rekvisitter til film- og tv-produksjon.

SHIFTIT

SHIFTIT er en markeds plass utviklet av produksjonsselskapet Syv mil, for kultur- og scenekunstmiljøet. For teater, produsenter, regissører, skuespillere, teknikere, lysregissører osv.

Hos SHIFTIT kan du gjøre to ting:

- Søk etter kjøp og hent varer du trenger til din neste produksjon.
- Registrer, annonser, selg eller gi bort varer du ikke trenger lenger.

Dette kan være materialer, scenografi, teknisk utstyr, instrumenter, kostymer, rekvisitter mm.

Octopus

Octopus er en norsk side som formidler kjøp og salg av brukt teknisk utstyr.

Grønn festival

Grønn Festival er et miljømerke for festivaler som hjelper en til å gjøre gode valg for klimaet. På nettsiden finnes det informasjon om, instruks og ressurser for hvordan gjøre tiltak, til inspirasjon for andre typer arrangementer og samlinger.

Seminar: Kunst og bærekraft – avfall som råmateriale

Det finnes mange eksempler der ute på at kunst og bærekraft er noe som diskuteres i større og større grad.

Her et eksempel fra Skien og seminaret Kunst og bærekraft - om gjenbruk av avfall i kunstproduksjon, bærekraft i stedsutvikling og kunst i offentlige rom.

Arrangører: Skien kommune og Kulturbyrået Mesén i samarbeid med kunstner Marisa Ferreira .

Green Producers Club

Green Producers Club vil legge til rette for at den nordiske kultursektoren kan redusere sine utslipp i samsvar med Parisavtalen.

Som en del av et pilotprogram for å utvikle et karbonkalkulatorverktøy for kulturarvssektoren skal de jobbe sammen med andre norske museer for å redusere karbonutslippene og bidra til å hindre at kloden blir varmere enn 1,5 grader.

Som medlem av Green Producers Club får en muligheten til å delta på klubbmøter, seminarer og workshops for å lære mer om bærekraft og dele beste praksis.